

Обраћање првог замјеника високог представника Ларија Батлера на конференцији «Економски изазови и регионалне импликације дејтонског процеса»

у организацији Удружења Југоисточна Европа

Даме и господо,

У настојањима да се осигура имплементација мира све нас можда највише изенађује спознаја како је то врло често тежак задатак.

У случају Босне и Херцеговине, као и у случају бројних земаља широм свијета, међународна заједница у сарадњи с домаћим партнерима ради на свеукупном опоравку политичких, социјалних и економских структура уништених ратним разарањима и пратећим појавама попут криминала и корупције.

Не ради се о задатку који се може брзо или једноставно остварити. То је задатак који се не може провести без великих трошкова или без сталног и значајног политичког и финансијског капитала.

Ипак је то задатак који вриједи труда јер грађани ратом разрушених земаља имају право на помоћ, а пружање те помоћи је у дугорочном стратешком интересу других држава.

Данас, скоро десет година након окончања сукоба у Босни и Херцеговини, држава и регион се налазе пред пуном интеграцијом у Европу. Доста тога тек треба урадити и још увијек постоји

елемент несигурности о евентуалном исходу, али је прије десет година само мали број људи могао претпоставити да се у тако кратком временском периоду може остварити овакав напредак.

Уставну еволуцију Босне и Херцеговине почињу дириговати околности чијем се креирању, у овом року, прије пет година надао тек мали број људи. Напори усмјерени на модернизовање система администрације и органа власти и смањење њихових трошкова предузимају се у контексту европских интеграција и контексту потреба Босне и Херцеговине као нормалне европске државе. Аргументи којима се сада позива на реорганизирање скупе и неефикасне бирократије организоване на неколико нивоа не значе мијењање самог Дејтона. Они значе придруживање Европи, уштеду јавних средстава и пружање бољих услуга грађанима.

Дакле, будимо реални. Данас можемо разговарати о неким очигледним успјесима и можемо говорити о неким очигледним неуспјесима, али то треба да учинимо узимајући у обзир свеукупни напредак који је омогућио одржавање мира и покренуо економске реформе које, иако прилично споро, ипак постепено почињу доприносити побољшању животног стандарда грађана Босне и Херцеговине.

Теме планиране за нашу послијеподневну дискусију представљају списак елемената који су неодвојиви од послијератне реконструкције, као и транзиције сваке земље ка одрживом економском тржишту. Они обухватају одрживост, приватизацију, борбу против организованог криминала, међународну интервенцију и интеграцију у ЕУ, замор донатора и регионални контекст.

Ни једно од ових питања не може бити успјешно ријешено уколико се не буду рјешавала сва заједно. Сваки елемент је саставни дио «слагалице» коју чини процес реконструкције. Сви елементи се морају рјешавати као дио пакета.

Да би се ефикасно ријешила питања из овог пакета потребно је следеће:

- Споразум о стратешким циљевима који ће међусобно усагласити међународни и домаћи судионици процеса на нивоу њихових влада и на терену.
- Значајне ресурсе (имплементација мира може бити финансијски исплатива, али не може бити јефтина), и
- Одговарајући темпо – мора се одржавати моментум опоравка, али се темпо одвијања процеса не може пожуривати. Опоравак је дуготрајан процес.

Мислим да се неки од вас не би сложили с овим условима, али у пракси их је врло тешко испунити.

У годинама које су услиједиле одмах након рата, помоћ која је упућивана у Босну и Херцеговину у великој мјери није била координисана. Постојало је неколико стратешких планова – и међународних и домаћих. Умјесто састављања дијелова исте «слагалице», састављали су се дијелови различитих «слагалица» који су се при томе преклапали. Упркос херојским напорима, састављање различитих дијелова показало се фрустрирајућим и непрактичним.

Разлози који су довели до ове ситуације били су јасни.

Постојала је велика доза добре воље, као и огромни ресурси које су за Босну и Херцеговину у виду помоћи обезбиједиле владе и невладине организације. Постојала је такође велика потреба за што хитнијим покретањем програма помоћи. Међутим, домаћа административна инфраструктура је била потпуно неадекватна да одговори на задатак који је подразумијевао што ефикасније усмјеравања средстава и других ресурса. У појединим случајевима доток помоћи је заправо повећао корупцију и криминал који се развио током рата.

Овај проблем рјешаван је на три начина.

Савјет за имплементацију мира и његова координациона улога

Једна од јединствених карактеристика послеријатног опоравка Босне и Херцеговине је улога Савјета за имплементацију мира. Ово тијело које чине представници 55 влада и организација је током процеса обнове обезбиједило корисну дипломатску структуру и свеобухватни оквир дјеловања.

Током раних година ова структура није била потпуно адекватна, због савршено разумљивих разлога који се односе на обим штета и незаинтересованост локалних политичких структура за имплементацију мира. Имплементација није била ни одлучна ни брза онолико колико смо се надали.

Међутим, Савјет за имплементацију мира је, дјелујући на оперативном нивоу путем свог Управног одбора, постао све спремнији и ефикаснији у рјешавању и испуњавању специфичних услова политичког и економског опоравка. Уз то, Савјет је наметнуо виши степен кохезије у процесу реконструкције који је на почетку карактерисала конфузија. Активности Савјета за имплементацију мира су некада биле постепене, а сада су углавном методичке.

Одбор шефова водећих међународних организација у БиХ и њихова координациона улога

Настојање да се уклопе међусобно различите активности, што се покушавало учинити у главним европским градовима, одразило се и на терену. Високи представник сваке седмице предсједава састанцима амбасадора земаља-чланица Управног одбора Савјета за имплементацију мира, а предсједава и састанцима одбора шефова свих кључних међународних организација које дјелују у БиХ, укључујући и Европску комисију, Војне снаге Европске уније и Полицијску мисију Европске уније, Свјетску банку, ММФ, ОЕБС и различите агенције УН-а.

Комбиновање координационих активности на терену и у главним европским градовима захтијева значајне административне и политичке ресурсе, али се заиста исплати – нпр. условљавање

економске помоћи претворено је у ефикасно средство за обезбјеђивање непрекидног политичког опредјељења за спровођење реформи.

План за промјене

Не можете догурати далеко ако не знате камо идете. У првим годинама спровођења мировног споразума БиХ је знала *одакле* иде. Покушавала је изградити дистанцу између себе и своје недавне болне прошлости. План за то био је Дејтон.

Али Дејтон је увелико политичан. Алузије на економски развој углавном постоје само у оној мјери у којој, како је оцијењено, стање привреде утиче на функционалан политички договор.

То је било од ограничене вриједности кад се покуша одредити куда БиХ, у економском смислу, жели да *иде*.

Надаље, економска реформа је спровођена у контексту системског политичког опструкционизма – (многи лидери активно су радили *против* економског успјеха БиХ, јер су њега видјели као пријетњу сопственим, не тако добро скривеним плановима економског и политичког сепаратизма).

Упркос овоме, било је и успјеха.

Увођење конвертибилне марке, везане за еуро и под контролом Валутног одбора, у јануару 1998. године, дало је БиХ једну од најстабилнијих валута у регији. Као резултат тога, инфлација је од тада остала на нивоу нижем од један посто годишње. Почетком 2001. године укинута су заводи за платни промет, који су оптерећивали и саму идеју распиривања комерцијалног живота а политичким странкама омогућавали кобан утицај на ток капитала; они су замијењени банковним системом који је у почетку био као на стакленим ногама али је временом увелико ојачан.

Али темпо и обим економске реформе заиста су трансформисани

тек започињањем процеса приближавања ЕУ. Довољно је погледати кораке које је Европска комисија навела као неопходне у студији изводљивости.

У економској сфери, ти кораци укључују реформу система индиректног опорезивања, стварање јединственог система регистрације предузећа за цијелу земљу, усвајање трговинске политике БиХ, увођење сертификата Европске комисије како би се ојачао извоз, те доношење Закона о статистици и Закона о буџету.

То је листа задатака потребних за транзицију.

Услови из студије изводљивости такође укључују и реформу обавјештајне и полицијске службе у циљу борбе против организованог криминала, успоставу и рад Суда БиХ и јачање маратонског процеса реформе правосудног система потпуним оспособљавањем Високог судског и тужилачког савјета.

Правосудна реформа и борба против организованог криминала дошли су на ред касно у процесу обнове – суморне посљедице тога, а то су раширена корупција и циничан став јавности, свједоче да је неопходно рјешавати све елементе у пакету. Јер једна сфера не функционише без свих осталих.

Политички, економски и социјални напредак засновани су на повјерењу јавности да су институције попут полиције и правосуђа вјеродостојно уређене, и да богати и моћни нису изнад закона.

Криминал је, као и економска обнова, регионалан по природи. Како су одмицали регионални напори на борби против криминала, које је подржала Европска унија, одмицала је и примјена више билатералних споразума о слободној трговини које су земље југоисточне Европе међусобно договориле под патронатом Пакта стабилности. Ти споразуми дају дјелимичне али ипак обећавајуће резултате. У случају БиХ та дјелимичност резултат је неуспјеха органа власти да постигну довољан напредак у, на примјер, успостављању система издавања сертификата за пољопривредне и

друге производе који би домаћим произвођачима омогућио да буду конкурентни пред другим произвођачима у регији, као и неуспјеха органа власти да ефикасно координишу своју пољопривредну и трговинску политику – двије области које су сада дошле на ред.

Резултати постају видљиви

Када су се сви ови елементи спојили у једно, резултати су почели бивати видљиви. Инвестиције у земљу прошле године су биле пет пута веће него крајем деведестих. Од 2000. године каматне стопе су се преполовиле, а банке сада почињу обезбјеђивати ликвидност сектору малих и средњих предузећа, који обећава да постане инкубатор за одржив пораст броја радних мјеста. Након што је 2001. године дотакла дно, индустријска производња није престала расти. Пораст БНП-а од око пет посто одржава се већ четири године.

Бивше ентитетске царинске управе више не постоје него су припојене Управи за индиректно опорезивање, која припрема увођење ПДВ-а крајем ове године. Електроенергетски сектор и сектор телекомуникација сада су регулисани на начин који испуњава међународне стандарде (просјечна цијена услуга телекомуникација у посљедње двије године опала је за 20 посто, иако су цијене и даље превисоке). Ревизије јавних предузећа показале су културу менаџмента која се одликује корумпираношћу и некомпетентношћу, а која је сада у процесу реформе отпочетом законима које су недавно донијели државни и ентитетски парламенти. Званична стопа незапослености износи 40 посто, али стварна стопа, узимајући у обзир сиву економију, заиста је тек половина тога.

То су неки од јасних плусева. На врх листе минуса морамо ставити мањкав и разочаравајући процес приватизације.

До сада у БиХ нисмо видјели ону индустријску регенерацију остварену кроз доток капитала и знања које је приватизација

донијела другим земљама у транзицији. Кључни проблем налази се у неуспјеху да се успостави механизам који би ефикасно ријешио дугове фирми – потенцијални инвеститори одлазе у страху од трошка измирења огромних дугова на име социјалних давања, на примјер. Закон о стечају који је донесен прошле године помоћи ће да се ово ријеши, али далеко смо од потпуног рјешења.

Не мислим да сам дао исувише ружичасту слику послеријатне економске обнове Босне и Херцеговине. У поређењу са оним гдје смо били, прешли смо дуг пут. У поређењу са оним гдје желимо стићи, јасно је да имамо још јако пуно тога пред собом. Процес приближавања ЕУ стимулисао је реформе. Данас је овај процес у застоју због политичких проблема који се тичу реформе полиције и успоставе јединственог РТВ система. Чим ријешимо ове политичке препреке – а постоји консенсус међу релевантним заинтересованим странама да се то постигне до десете годишњице Дејтона, уз готово неподјељену подршку јавности за враћање на пут придруживања ЕУ – моћи ћемо се опет усредоточити на спровођење економских реформи које ће донијети добробит грађанима чак и прије него што дођемо на крај процеса европске интеграције.

Обнова је тешка и захтијева вријеме, али награда је далеко већа. Због помоћи која је у почетку била некоординисана – и опструкционизма тврдоглавих политичара – напаћени грађани Босне и Херцеговине морали су дуго чекати да осјете добробит реформи. Али те добробити сада постају видљиве, што би требало охрабрити све нас да још једном удвостручимо своје напоре и тај процес доведемо до краја.

Хвала.